

מדוע רוב האנשים אינם מבצעים פשעים???

גיון ברייתוויט עוסק בשאלה מדוע רוב האנשים אינם מבצעים פשעים. התשובה לשאלה זו חשובה לדעתו, כיוון שהיא תאפשר לנו לעסוק במניעת עבריינות. מחקריו של ברייתוויט הצביעו על כך שהתהליך החשוב ביותר בהכוונת אנשים לעשות את הדבר הנכון, קשור לתחושה של בוש. תהליכים של **בושה חיצונית** מכוונים אותנו להימנע ממצבים בהם אנחנו נהיה חשופים לגינוי ולדחייה של הסביבה, ואילו תהליכים של **בושה פנימית** מכוונים אותנו להימנע ממעשים המנוגדים לחוש המידה החברתי שהפנמנו. באשר לבוש החיצונית - יש חשיבות גדולה, לדעתו, לזהותו של המגנים. אנשים חוששים בעיקר מדעת הקרובים להם, והגינני שלהם הוא זה שנחשב משמעותי יותר. לפיכך, נאום גינוי מצד השופט אינו משתווה למבט של אכזבה ותרעומת מצד הורה אהוב, חבר טוב, או דמות משמעותית.

מבוסס על מחקריו של ברייתוויט, 1989 -
Crime, Shame and Re-integration, Braithwaite, 1989

א יוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר סריס פרה שר הטפחים
איש מצרי מיד הישמעאלים אשר הורדהו שמה ... ויהי בבית
אדניו המצרי ... ד וימצא יוסף חן בעיניו וישרת אתו ויפקדהו
על-ביתו וכל-גש-לו נתן בידו ... ז ויהי אחר הדברים האלה ותשא
אשת-אדניו את-עיניה אל-יוסף ותאמר שכבה עמי. ח וימאן
ויאמר אל-אשת אדניו הן אדני לא-ידע אתי מה-בבית וכל אשר-
יש-לו נתן בידו. ט איננו גדול בבית הזה ממני ולא-חשך ממני
מאומה כי אם-אותך באשר את-אשתו ואיך אעשה הרעה הגדלה
הזאת וחטאתי לאלהים. י ויהי כדברה אל-יוסף יום ולא-
שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה. יא ויהי כהיום הזה ויבא
הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית. יב
ותתפשטה בידו לאמר שכבה עמי ויעזב בידו וינס ויצא
החוץ. (בראשית, לט)

"ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו" – אמר רבי יוחנן:
מלמד ששניהם לדבר עבירה נתכוונו... "ותתפשטה בידו..." - באותה
שעה באה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון, אמר לו: יוסף! עתידין
אחריך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם. רצונך שימחה שמך
מביניהם?! (מסכת סוטה, ל"ו, ב)

ענישה –

מהות הענישה היא פגיעה מדודה כלשהי באנשים שחרגו מנורמות המסגרת
החברתית, ובאה בתגובה לפשע או להפרת הנורמות.
מקובל לעסוק בארבעה שיקולי ענישה שונים:

- גמול** – מתעלמים מכל החישובים, מתחשבים רק בכך שאדם ביצע עבירה,
כלומר יש לו אשמה מוסרית – ולכן מגיע לו להיענש. [עמנואל קאנט: "גם
אם חברה מחליטה להתפזר, לפני הפיזור הם חייבים להעניש את אחרון
העבריינים, צריך להוציא להורג את אחרון הרוצחים]."
- הרתעה** – הרתעת העברייני המוענש מפני ביצוע עבירות בעתיד (הרתעה
אישית) והרתעת הציבור המודע להטלת העונש מפני ביצוע עבירות (הרתעה
כללית);
- מניעה ישירה** – הגבלת חירותו של העברייני באופן המונע ממנו לבצע
עבירות נוספות בעתיד;
- שיקום** – חינוך העברייני ותיקון תפיסותיו כדי לסייע לו להשתלב טוב
יותר בחברה.

כשאבא אומר לי לעשות משהו
ולא מרשה לשאול
או להתווכח
או להגיד "אבל",
רק כועס ואומר:
"ככה אמרתי וזהו!"
ואפילו צועק –
אני יודע
שהוא יודע
שהוא בכלל לא צודק.

יהודה אטלס,
הוצאת שבא, 1988, ת"א